

El poder municipal a Lleida després de la Guerra de Successió

Quintí Casals Bergés (Universitat de Lleida).

1. RESUM:

En aquesta comunicació es fa una anàlisi del canvi per imposició que suposà la implantació del sistema municipal borbònic a l'Ajuntament de Lleida després de l'entrada de les tropes borbòniques i la promulgació del Decret de Nova Planta (1716). Fins aquell moment, el govern municipal de Lleida era la Paeria, típic sistema representatiu assembleari municipal de Catalunya en que tots els veïns de sexe masculí podien participar mitjançant la insaculació en el govern de la seva ciutat. Després de l'aplicació de la nova normativa municipal s'observa, que entre 1707 i 1766 el govern de la ciutat es reduí del Consell General de 50 membres i 4 paers de tots els grups socials de la ciutat en temps dels Àustria, a un corpus de 8 regidors més altres càrrecs estatals, tots pertanyents a la noblesa, de l'ajuntament borbònic. La finalitat del canvi, en últim terme, era reduir l'autonomia del poder municipal català per subjectar-lo al central i homogeneïtzar el sistema administratiu estatal.

2. LA PAERIA EN LES DARRERES DÈCADES DEL XVII I PRIMERS ANYS DEL XVIII.¹

La Paeria fou la forma de govern de l'ajuntament de Lleida fins els canvis engegats pel reformisme borbònic després de la Guerra de Successió (1716).² A Lleida l'ajuntament en temps dels Àustria estava organitzat per un "Consell General", nucli de govern polític de la Paeria, compost de 50 individus, que provenien per insaculació de les dues bosses de la mà major (15 individus: 7 cavallers i 8 ciutadans honrats/doctors), d'una bossa de la mà mitjana (15 més pertanyents als col·legis de notaris, mercaders, cirurgians, apotecaris i adroguers) i d'una altra de la mà menor (altres 15 artesans i pagesos), mentre que els cinc consellers restants formaven part de les germanors professionals i religioses de la ciutat, que accedien per tornos.³

Durant la Guerra de Successió (1702-1714) entre els Borbó i els Àustria, Lleida es declarà austriacista, com la majoria de ciutats catalanes després del Pacte de Gènova del 20 de juny de 1705, ja que aquesta dinastia semblava garantir les institucions i llibertats municipals catalanes. Tanmateix, la victòria final del pretendent Felip d'Anjou, dels Borbó, davant les tropes austriacistes suposà la liquidació de la Paeria com a ens representatiu del poder pluralista local a Lleida i la seva transformació en un ajuntament absolutista inspirat en el model castellà establert per a la resta de

¹ Aquest tema més ampliat a Quintí CASALS BERGÉS, (2002), *Polítics de Lleida. El poder local i les seves mutacions a través del temps (1716-1868)*, Lleida, Universitat de Lleida.

² El 20 d'agost de 1264, Jaume I de Catalunya i Aragó concedí als cònsols de Lleida, a partir de llavors anomenats "paers", el Privilegi de la Paeria. Josep LLADONOSA (1974), *Història de Lleida*, Tàrraga, Camps i Calmet, V. II, p. 52-53. Per conèixer les atribucions de govern dels paers a fons podeu consultar Antoni PASSOLA (1997), *Oligarquia i poder a la Lleida dels Àustria*, Lleida, Pagès, p. 167-184.

³ Antoni PASSOLA (1997), *Oligarquia i poder ...*, p. 158.

l'Estat espanyol.⁴

3. L'AJUNTAMENT BORBÒNIC:

Lleida, que era una de les portes de Catalunya, fou de les primeres del Principat en caure en mans dels borbònics, ja que el 10 de novembre de 1707 capitulà després de patir 70 dies de setge, la massacre del Roser en què moriren 700 civils i el saqueig de la ciutat. A partir d'aquella data ja no es tornà a escollir mai més un consell per insaculació anual, tal com preveia el sistema municipal lleidatà.

En primer lloc, de 1707 a 1711 el sistema de govern, tot i l'absència de noves insaculacions, fou el mateix i amb les mateixes persones que l'últim ajuntament insaculat en 1706. A pesar d'aquella inicial permissivitat de Felip V, a partir de 1711 es féu una primera remodelació del govern municipal a Lleida, tot abolint el sistema de consells que havia caracteritzat a la Paeria. Així, fins el 4 de març de 1719, data en la qual es posà en pràctica la legislació del Decret de Nova Planta per Catalunya (1716), una junta governativa encapçalada pels quatre paers que havien estat insaculats en 1706 (el donzell Francesc Guiu, el ciutadà honrat Josep Casanoves, Esteve Miret de la mà mitjana i Francesc Puigcantó de la menor), i completada amb altres 20 vocals nomenats per “Real Beneplácito” de Felip V féu les funcions de govern en la ciutat.⁵

El Decret de Nova Planta pretenia substituir el poder del consell d'habitants per la voluntat del rei, expressada a través de la Reial Audiència de Catalunya, i, en segon lloc, limitar el personal polític que havia de gestionar el comú. El text deia que “en la ciudad de Barcelona ha de haber veinte y cuatro regidores, y en las demás ocho, cuya nominación me reservo. (...) Todos los demás oficios que había antes en el principado (...) no expresados en este mi Real Decreto, quedan suprimidos y extintos”.⁶

Per tant, la reforma reduí la representativitat de la societat de cada municipi català en els seus ajuntaments. Els principis bàsics de la nova legislació tenien com a objectiu suprimir les assemblees deliberants, la formació d'ajuntaments compostos de regidors, la supeditació dels municipis al rei i la limitació del poder local.

Els regidors foren triats per la Reial Audiència de Barcelona, delegada per la Corona, en les capitals

⁴ Josep LLADONOSA (1974), *Història de Lleida*, p. 606. A Catalunya cada població restava regida per privilegis específics concedits pels seus respectius senyors jurisdiccionals (el rei, senyors feudals i altres baronies com les eclesiàstiques). Josep Maria TORRAS (1983), *Els municipis catalans de l'antic règim. 1453-1808*, Barcelona, Curial, p. 144-149.

⁵ Josep Maria TORRAS (1988), «L'etapa de provisionalitat institucional borbònica en els municipis catalans durant la guerra de Successió (1707-1716)», *Pedralbes*, núm. 2, p. 127-148. A Mataró, de 1715 a 1718, el govern municipal estigué en mans d'una comissió integrada per 6 militars, 11 negociants i 8 artistes menestrals. Pere MOLAS (1972), *Societat i poder a Mataró (1718-1808)*, Mataró, Caixa d'Estalvis Laietana, p. 73.

⁶ Pere MOLAS (1972), *Societat i poder...*, p. 73-74.

de corregiment entre els pretendents que formulaven la seva sol·licitud, de manera que l'escollit era nomenat per al càrrec de forma vitalícia, la majoria de les vegades, o perpetua per “juro de heredad” (transmissible als descendents directes de l'individu nomenat), en molt poques ocasions.⁷

A Lleida, per tant, després d'efectuar-se els primers nomenaments en 1719 per la Reial Audiència, els regidors foren els encarregats de gestionar la nova corporació de govern local. Tanmateix, la nova reorganització administrativa a Catalunya subjectava el poder municipal a uns nous càrrecs de superior categoria. En primer lloc Catalunya era considerada en conjunt com una Capitania General, igual que la resta regions espanyoles. El Principat es distribuïa a partir de llavors en 12 corregiments que substituïen a les 18 vegueries. A banda del corregidor, que actuava com a un governador polític i militar dins el corregiment, la nova legislació també determinava que per damunt dels regidors hi hauria un nou funcionari, l'alcalde major, que actuava com un gestor del consistori.

Amb aquesta nova disposició, a diferència del sistema municipal austriacista en què els òrgans de govern territorials i els locals de cada població estaven compartimentats en competències distintes entre ells, el règim absolut implantat pels Borbó, còpia exacta del que es donava a Castella, pretengué subjectar el poder municipal al que emanava de la Corona. La coordinació de funcions entre cadascun dels càrrecs que havien de gestionar el poder polític a Catalunya fou l'element clau de subjecció, i garantí la subordinació de cada delegat a mesura que es descendia en la piràmide de govern borbònic.⁸

El corregidor era l'instrument de control municipal de la monarquia, ja que presidia les sessions del comú en les capitals de la demarcació, s'immiscia en els debats que allí ocorrien i solia sotmetre a les seves directrius als regidors.⁹ En una escala inferior de poder se situaven els alcaldes majors i els batlles que, tot i estar per sota del corregidor, tenien les mateixes atribucions que aquells en els districtes geogràfics que els hi havien assignat els seus superiors. El càrrec d'alcalde major tenia una càrrega simbòlica més gran que la del batlle i, per tant, només es reservà la seva designació per a les capitals del corregiment i les ciutats més importants del Principat, mentre que per a la resta de municipis es designava un batlle.¹⁰

⁷ El Decret de Nova Planta decretava que “nos pertenece a Nos y Real Audiencia, libre y absolutamente, y sia proposicion ni concurso de los mismos pueblos, la eleccion de regidores.” Antoni SANMARTÍ (1805), *Colección de órdenes relativas a la Nueva Planta de la Real Audiencia de Cataluña*, Lleida, Escuer, p. 173-174. En la documentació consultada s'ha localitzat la informació que Baltasar de Riquer, Joan Baptista Tàpies, Antoni Mallada Pujol i Alexandre Montserrat foren nomenats regidors perpetus. Els regidors perpetus podien nomenar un substitut, així el cavaller Joan Baptista Tàpies en 1754 cedí el seu lloc al doctor Antoni Sabata.

⁸ Joan MERCADER (1957), *Els capitans generals (segle XVIII)*, Barcelona, Vicens Vives, p. 51-52.

⁹ Josep Maria TORRAS (1983), *Els municipis catalans...*, p. 169-170.

¹⁰ El corregiment de Lleida tenia un alcalde major en la seva capital i un altre a Balaguer, mentre que en la resta de poblacions la representació l'assolia el batlle. Josep Maria TORRAS (1983), *Els municipis catalans...*, p. 151.

El batlle era l'encarregat de representar i defensar els interessos del senyor jurisdiccional, fos el rei o un altre individu, era el cap de govern en el municipi i conservava les atribucions d'administració de justícia en nom del senyor, que era qui l'escollia per al lloc per dos anys, encara que en molts casos se repetien els nomenaments en una mateixa persona.¹¹

En conjunt, en els primers anys d'implementació del règim borbònic, per a l'elecció dels regidors, s'apostà per individus favorables al nou sistema absolutista. Els primers regidors nomenats foren nobles que s'havien distingit en la defensa de la causa de Felip V en la Guerra de Successió, o que, com atenuant, s'havien mantingut neutrals.¹² La tasca no fou fàcil, ja que la majoria de cavallers lleidatans havien jurat les Corts de Barcelona de desembre de 1705 a març de 1706 a favor de l'arxiduc Carles d'Àustria, cosa que feia que la Reial Audiència reconegués “la penuria de sujetos conocidamente afectos a su Majestad”.¹³

El triomf definitiu dels Borbó en el conflicte propicià la represàlia, en forma de segrest dels seus béns, dels partidaris austriacistes. La divisió en faccions de l'elit nobiliària féu que s'identifiquessin uns guanyadors, que ocuparen el poder local a partir de 1719, i uns perdedors que, tot i la seva condició aristocràtica, foren relegats a un segon pla polític i, en alguns casos, espoliats dels seus béns.¹⁴

A pesar que la realitat apuntava a una certa neutralitat en una part dels nobles lleidatans, el cert fou que hi hagué algunes nissagues que amb gran oportunisme aprofitaren el moment de confusió ocasionat pel conflicte per adquirir influència en el municipi i marginar als seus veïns-rivals austriacistes.

Per a la Corona era fonamental comptar amb el suport d'una part de l'elit de la comunitat en un territori que majoritàriament li era hostil. Per tant, no dubtà en reforçar el poder d'algunes famílies lleidatanes com els Gomar, els Guiu, els Llopis i els Queraltó, que no eren de les més destacades fins llavors socialment entre els privilegiats de la ciutat, com una estratègia més per legitimar el canvi dinàstic i reforçar el seu poder en els municipis més allunyats del centre.¹⁵

¹¹ Prim BERTRAN (1986), «Els senyors jurisdiccionals i els càrrecs dels municipis de les terres de Lleida a les acaballes del regnat de Carles III (1785)», a *Miscel·lània. Les terres de Lleida al segle XVIII*, Lleida, IEI, p. 90

¹² Joan MERCADER (1969), *Felip V i Catalunya*, Barcelona, Edicions 62, p. 88-91. A València i Castelló els primers ajuntaments estigueren formats per individus amb una indubtable fidelitat al nou sistema. Encarnación GARCÍA MONERRIS (1991), *La monarquía absoluta y el municipio borbónico*, Madrid, CSIC, p. 103; María del Carmen IRLES (1996), *Al servicio de los Borbones. Los regidores valencianos en el siglo XVIII*, València, Alfons el Magnànim, p. 123-126.

¹³ Josep LLADONOSA (1974), *Història de Lleida*, p. 606.

¹⁴ *Avenç*, núm. 253, p. 20-64.

¹⁵ A València, el canvi dinàstic també afavorí l'ascens i consolidació social d'un grup de poderosos enfront a un altre. Encarnación GARCÍA MONERRIS (1993), «Los nuevos hidalgos y el poder local en la crisis del Antiguo Régimen. El caso valenciano», dins M. LAMBERT-GORGES (ed.), *Les élites locales et l'état dans l'Espagne Moderne du XVI au XIX siècle*, Paris, CNRS, p. 270.

Altrament, els més fervents seguidors austriacistes de l'elit de nobles i ciutadans honrats del municipi –els Sagarra, els Maraños, els Desvalls, els Berenguer i els Ager- patiren una marginació política total, el segrest dels seus béns i una persecució que en alguns casos acabà per desintegrar els seus patrimonis i el nucli biològic de les seves famílies.¹⁶

Davant aquesta tessitura, el dilema de la nova administració implantada a Catalunya degué ser complicat de resoldre, per això no ha d'estranyar que fins el 4 de març de 1719 no es liquidés del tot el govern de la Paeria i es constituís el nou ajuntament projectat.

La crua realitat era que a Lleida hi havia escassetat de nobles, com a la resta de Catalunya,¹⁷ no tenien, exceptuant els Riquer, un poder econòmic comparable als nobles castellans o andalusos, a banda de la seva poca influència en la Cort, i,¹⁸ per acabar-ho d'adobar, s'havien manifestat majoritàriament austriacistes.¹⁹

A principis del XVIII, las cases amb llinatge reconegut no sobreixien la quinzena²⁰ i la dels ciutadans honrats tot just la desena.²¹ A aquest grup s'hi podien afegir els doctors en lleis, principalment, i en medicina, els alts funcionaris i algun militar local, que també gaudien de privilegi en vida i que, en conjunt, dibuixaren l'oligarquia dominant en el municipi de 1719 a 1766.

Davant aquest panorama, a pesar que Josep Lladonosa en el seu dia citava el nom de 8 regidors per al primer ajuntament borbònic, en el llibre d'actes de la corporació de l'any 1719 només apareixen els noms de 5 individus que prengueren possessió del seu càrrec en aquella data.

Els escollits foren els cavallers Josep Oliver Boteller, Francesc Guiu, Narcís Olzinelles, Baltasar de Riquer i Pere Gomar. D'aquests, se sap que els Gomar foren fidels als Borbó,²² els Guiu també i els Riquer, emparentats amb els Guiu, intentaren passar desapercebuts en el conflicte de successió, tot i

¹⁶ Pere Molas també ha notat que els nobles austriacistes mataronins també foren marginats de les tasques de govern municipal fins ben entrat el segle XVIII. Pere MOLAS (1993), «Los regidores de Mataró, una élite local en la Cataluña borbónica», dins *Les élites...*, p. 254.

¹⁷ L'índex de nobles que hi havia a Lleida en el segle XVIII era de 0'89 %, mentre que a Espanya la mitja era del 8'3 % i a Catalunya en 1787 hi havia 1'56 nobles per cada 1000 habitants. Jaume VICENS VIVES (1972), *Historia social y económica de España y América*, Barcelona, Vicens Vives, p. 9; Lluïsa PLA i Àngels SERRANO (1995), *La societat de Lleida al Set-cents*, Lleida, Pagès, p. 71; Manuel SANTIRSO (2002), «Los últimos señores de Cataluña», *Hispania Nova*, núm. 2, p. 8; i Josep Maria TORRAS (1983), *Els municipis catalans...*, p. 238-240.

¹⁸ A Castelló es manifestaren els mateixos problemes amb l'estament noble local. Otilia MARTÍ (1997), *Un liberalismo de clases medias. Revolución política y cambio social en Castelló de la Plana (1808-1858)*, Castelló, Diputació de Castelló, p. 60.

¹⁹ Josep LLADONOSA (1974), *Història de Lleida*, p. 571-572.

²⁰ Les nissagues de nobles de Lleida, a començaments del XVIII, eren: els Queraltó, Riquer, Ager, Montserrat, Oliver de Boteller, Gomar, Guiu, Sagarra, Maraños, Tàpies, Gallart, Olzinelles i Llopis. Arxiu Municipal de Lleida (AML), veïnat de 1725, capsa 1606.

²¹ Les famílies de ciutadans honrats de la ciutat eren: els Ortiga, Pastor, Casanoves, Mallada, Picons, Querol, Bayona, Biosca, Sabata, Bullfarines, Pallàs i Paris. AML, veïnat de 1725, capsa 1606.

²² Concretament, els noms de Francesc Guiu, Tomàs Capdevila, Agustí Llopis, Pere Gomar, Josep Oliver, Baltasar Riquer, Narcís d'Olzinelles i Francesc Gras. Josep LLADONOSA (1974), *Història de Lleida*, p. 606-607.

que Baltasar jurà les corts celebrades a Barcelona en 1705-1706 a favor de Carles d'Àustria.²³ La mateixa Reial Audiència reconegué que a Lleida havia estat precis “incluir algunos individuos que si bien en esta parte no tienen mérito particular, tampoco se han señalado en cosa grave en deservicio de Su Magestad”.²⁴

L'any següent, moria Josep Oliver Boteller i s'incorporaren dos nous cavallers a l'ajuntament com a regidors, Alexandre de Montserrat Eva i Ignasi de Gomar Llopi, per configurar un cos municipal de sis regidors. En 1723, s'afegia als anteriors el cavaller Francesc Xavier Gras (que provenia d'un llinatge de nobles de Barbens),²⁵ i en 1729 un altre dels fidels a la causa borbònica, l'antic veguer Agustí Llopi;²⁶ però algunes baixes (Guiu i Olzinelles moriren aquell mateix any) continuaren impedit la formació d'un ajuntament complet amb vuit regidors.

Des del mateix moment de la reforma, hi hagué períodes en què coincidiren elements d'una mateixa família en els llocs de govern del consistori, amb la qual cosa la representativitat social quedà totalment monopolitzada entre unes quantes nissagues lleidatanes.²⁷ Així, per exemple, de 1720 a 1726 coincidiren dos membres de la família Gomar en l'ajuntament, de la mateixa manera que de 1733 a 1737. Per un altre cantó, Francesc Guiu era oncle de Baltasar de Riquer, ambdós en el comú de 1719 a 1724. Agustí Llopi era cosí carnal de Jaume de Gomar Llopi.²⁸ Gaspar Tàpies i Baltasar Tàpies eren germans i compartiren lloc de 1740 a 1747, i el citat Gaspar i Joan Bautista Tàpies, fill de Baltasar, ho feren de 1748 a 1755. Antoni Queraltó Sabata era oncle de Joan Baptista Queraltó Montserrat, i ambdós romangueren junts en l'ajuntament de 1757 a 1759. Finalment, Francesc Gallart de Riquer, nebot de Baltasar de Riquer, que fou el seu tutor després de la mort del seu pare, romangué com a regidor conjuntament amb el seu oncle de 1739 a 1744, i amb el seu cosí Felip Marià de Riquer, que heretà el lloc del seu pare, de 1745 a 1762.²⁹

²³ Martí DE RIQUER (1998), *Quinze generacions d'una família catalana. D'un dia a un altre*, Barcelona, Quaderns Crema, p. 215.

²⁴ Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA), Reial Audiència, consultes, reg. 120, p. 150-153 (del 15.09.1716). Josep Maria TORRAS (1983), *Els municipis catalans ...*, p. 229.

²⁵ Josep Francesc Gras guanyà el grau de cavaller el 10.07.1702 per gràcia de Felip V. Era fill de Jaume Gras, de Lleida, i natural de Barbens, elevat a ciutadà honrat de Lleida per Felip IV el 13.07.1655. Francisco José MORALES ROCA (2006), «Officialium Cataloniae (IV). Regidores del Ayuntamiento de Lérida», *Hidagüia*, número 316-317, p. 458.

²⁶ Els Llopi aparegueren insaculats sempre com a ciutadans honrats i Morales Roca ens informa que Agustí Llopi era ciutadà honrat de Barcelona, però Agustí morí com a noble. AML, Llibre d'Ànimes; Arxiu Històric de Lleida (AHL) protocol notarial 461; Antoni PASSOLA (1997), *Oligarquia i poder...*, 927; Francisco José MORALES ROCA (2006), «Officialium Cataloniae (IV)...», p. 457; i Josep LLADONOSA (1974), *Història de Lleida*, p. 606.

²⁷ Tot i que el Decret de Nova Planta contemplava “normes d'inhabilitació per parentiu fins al quart grau de consanguinitat i segon d'afinitat”. Josep Maria TORRAS (1983), *Els municipis catalans...*, p. 199.

²⁸ Josep LLADONOSA (1974), *Història de Lleida*, p. 606.

²⁹ Encara que el poc entusiasme que despertà el càrrec de regidor degà en Felip Marià féu que aquest el cedís durant un llarg període, de 1746 a 1760, al seu lloctinent, el ciutadà honrat de Barcelona i doctor en lleis Pere Tudela. Martí DE RIQUER (1998), *Quinze generacions...*, p. 573-574

A tot això, altres nobles de la ciutat com els Marañoso i els Ager, que havien jurat les Corts de Barcelona de 1705-1706, no foren designats per als llocs municipals fins ben entrada la segona meitat del segle XVIII. Concretament, Anastasi Ager, el primer del llinatge que fou nomenat regidor, no formà part de l'ajuntament fins el 1776 i Marià Marañoso, el primer d'aquesta nissaga, fins el 1782, quan la penúria de cavallers lleidatans havia arribat al llindar d'escassetat.³⁰

Amb tot, els vuit llocs de regidor no es cobriren, per primer cop, fins al 1739, vint anys després de la formació del primer ajuntament borbònic,³¹ per la promulgació dels decrets de 1738-1739 que permeteren la venda dels càrrecs de regidor a la Corona d'Aragó amb caràcter vitalici o hereditari “perpetuamente para siempre jamás”.³² Tanmateix, cal suposar que l'audiència catalana preferí deixar vacant algun lloc abans que donar-lo a algun individu que no li despertava confiança.³³

La venalitat dels llocs fou abolida al cap de poc temps, en 1741, però alguns individus ja havien formalitzat la compra. El regidor “per juro de heredad” podia fer servir l'ofici “por teniente, ceder, traspasar, renunciar y disponer en vida y muerte”. La Corona podia rescatar el càrrec, però la realitat era que aquest només es perdia per delictes d'heretgia, lesa majestat o homosexualitat.³⁴

A l'ajuntament, els càrrecs es repartiren respectant la jerarquia social que havia en la ciutat. De 1719 a 1735, tots els llocs de regidor foren a parar a les mans de la noblesa local, i no fou fins el 1735, que va recaure el primer nomenament en un ciutadà honrat, Marià Biosca, que també era doctor en ambdós drets.³⁵ Per tant, l'elit que dirigí la ciutat de 1719 a 1766 estigué formada, per ordre d'importància en el consistori, per nobles, cavallers, donzells, ciutadans honorats i doctors en lleis, quadre 1.³⁶

³⁰ Els Marañoso, concretament Ignasi Marañoso Granada, patí el segrest dels seus béns després de la Guerra de Successió, cal suposar que pel seu posicionament en el conflicte. En aquesta mateixa tessitura es trobaven altres nobles lleidatans com Anton Berenguer, Dídac Pallarés, Aleix Sagarra Canet i el ciutadà honrat Anton Pastor. En cap d'aquests casos, curiosament, els citats individus foren nomenats com a regidors. AML, inventari de béns dels veïns de Lleida en 1720, registre 935.

³¹ Els regidors de 1739 eren: Jaume de Gomar i Llopis (cavaller i regidor degà), Gaspar Tàpies (cavaller i regidor segon), Antoni Queraltó (cavaller i regidor tercer), Baltasar de Riquer (cavaller i regidor quart), Raimon Montserrat (cavaller i regidor cinquè), Francesc Gallart i de Riquer (cavaller i regidor sisè), el doctor en ambdós drets Marià Biosca i Anglesull (ciutadà honrat i regidor setè), i Antoni Mallada i Pujol (ciutadà honrat i regidor vuitè). AHL, llibre d'actes de l'ajuntament de 1739.

³² Tanmateix, hi ha autors que opinen que el sistema de nomenar els regidors perpetus, molt comú a Castella, no tingué la mateixa repercussió a Catalunya. Josep Maria TORRAS (1983), *Els municipis catalans...*, p. 184.

³³ A València, fins el 1739 tampoc es cobriren tots els llocs de regidor. Encarnación GARCÍA MONERRIS (1993), «Los nuevos hidalgos...», p. 270. L'autora assenyala com a causa fonamental d'aquest fet que la Corona decidí vendre, per l'esmentat Reial Decret de 27 de gener de 1739, càrrecs municipals en la Corona d'Aragó.

³⁴ Pere MOLAS (1972), *Societat i poder...*, p. 87.

³⁵ A València dels 32 regidors nomenats en 1708, 24 eren cavallers i 8 ciutadana honorats. Encarnación GARCÍA MONERRIS (1991), *La monarquía absoluta...*, p. 108-109. A Castelló durant el set-cents el municipi estigué en les mans d'unes poques famílies. Otilia MARTÍ (1997), *Un liberalismo de...*, p. 61. A Mataró, el canvi de govern es feu a favor de les famílies nobles de la ciutat. Pere MOLAS (1972), *Societat i poder...*, p. 169.

³⁶ A Mataró els regidors foren ciutadans honorats, doctors, i terratinents i mercaders en expansió. Pere MOLAS (1993), «Los regidores...», p. 253-266.

- Quadre 1: condició social dels regidors absolutistes (1719-1766)

Condició	1719-1766	
Noble/Cavaller	14	82'35 %
Ciutadà honrat o doctor ³⁷	3	17'65 %
Total	17	

font: AML, llibres d'actes de l'ajuntament de 1719 a 1766.

A banda, la distribució dels llocs de govern es feia seguint al peu de la lletra la jerarquia social entre ells. En el lloc més alt de decisió se situava el regidor degà, que havia de ser noble o doctor, essent nomenat el de més alta graduació.³⁸ La resta, del segon al vuitè regidor, anaven baixant en l'escala administrativa del consistori per la categoria social a la qual pertanyien i, dins d'aquesta, s'imposava l'antiguitat.

El regidor degà era l'encarregat de proposar els temes a debat en el comú, respondre com a representant del consistori davant els delegats del govern central i moderar les sessions de l'ajuntament. Com que es votava en veu alta i tenia prioritat en el vot, el degà podia actuar com un element de coacció.³⁹

Cada regidor, inclòs el primer vot, s'encarregava d'una sèrie de comissions en què es dividia el govern de la ciutat, rebia al voltant de les 200 lliures a l'any de sou, més algunes primes estipulades, i tenia dret a anar armat amb una espasa.⁴⁰

En definitiva, les atribucions de l'ajuntament borbònic foren molt més limitades que dels de la Paeria austriacista. A més foren controlades, seguint la nova escala jeràrquica, pel capità general, la Reial Audiència, el corregidor i l'alcalde major. Aquestes funcions es centraven en la resolució de tasques quotidianes com l'abastament alimentari, l'urbanisme, les obres públiques, la beneficència, l'ensenyament, la percepció dels impostos per a l'Estat i el manteniment de l'exèrcit.⁴¹ Per cobrir la gestió d'aquests apartats es crearen unes comissions específiques encapçalades per un regidor, fins el 1766, per les quals cobrava uns ingressos extraordinaris. Amb el nou organigrama, el poder de decisió del consistori i la seva capacitat de gestió no fou autònoma com en temps dels Àustria, de

³⁷ Dels tres ciutadans honorats que entraren en el consistori entre 1719 i 1766, un ho va fer per substituir a un noble i era doctor en lleis, un altre era doctor en lleis (Marià Biosca Anglesull) i un ciutadà honrat (Francesc Mallada Pujol).

³⁸ Antoni SANMARTÍ (1805), *Colección de órdenes*, p. 122; Josep Maria TORRAS (1983), *Els municipis catalans...*, p. 206; i Joan MERCADER (1968), *Felip V i Catalunya*, p. 323-429.

³⁹ Antoni SANMARTÍ (1805), *Colección de órdenes*, p. 122; i Josep Maria TORRAS (1983), *Els municipis catalans ...*, p. 206.

⁴⁰ Pere MOLAS (1972), *Societat i poder...*, p. 86. Concretament, a Lleida els inventaris dels regidors Antoni Miquel de Queraltó (mort en 1771) i Baltasar Tàpies (mort en 1768) confirmen que entre les seves possessions s'hi trobava una espasa i altres armes de foc. AHL, inventaris, protocol notarial 1.062. Torras diu que un conseller austriacista solia rebre 150 lliures de mitja anual, mentre que amb el canvi borbònic, en la dècada de 1720, el sou mig era de 100 lliures, inferior a l'anterior. A Barcelona un regidor cobrava 3.211 rals de sou anuals, però a Girona 150 lliures, Cervera 161, Vic 150 i Tortosa 150. Josep Maria TORRAS (1983), *Els municipis catalans...*, p. 202-203.

⁴¹ Real Cédula Instructoria de 1718. Pere MOLAS (1972), *Societat i poder...*, p. 99.

manera que l'ajuntament s'inserí com una peça més, la última, de l'engranatge de transmissió de poder absolutista, que anava del rei, cap absolut de l'Estat per dret diví, al municipi.

4. CONCLUSIÓ:

El canvi de règim municipal austriacista pel borbònic ocasionà la pèrdua de poder representatiu de la comunitat, ja que de participar tots els veïns en el govern de consells municipals amples del temps dels Àustria es passà a la participació única i reduïda de 8 regidors pertanyents a l'elit social de la ciutat.

D'una altra banda, el factor polític en la elecció fou determinant, ja que només es cercaren individus afins a la causa borbònica i es marginà als propers als Àustria dins la mateixa categoria social.

A nivell administratiu, s'homogeneïtzà i centralitzà el poder municipal a tot l'Estat, de manera que l'Ajuntament de Lleida es reorganitzà de soca-rel i es simplificà el seu funcionament a qüestions molt superficials i de tràmit, ja que les decisions de major rang estaven en mans d'altres institucions i càrrecs com els corregidors i alcaldes majors.

Finalment, a partir de llavors el poder municipal restà sotmès al poder estatal i fou com un instrument més de la política centralitzadora de la nova monarquia, de manera que els càrrecs municipals foren uns mers funcionaris al servei dels dictats de l'absolutisme i les normes que emanaven del seu govern.

BIBLIOGRAFIA:

BERTRAN, Prim (1986). «Els senyors jurisdiccionals i els càrrecs dels municipis de les terres de Lleida a les acaballes del regnat de Carles III (1785)». *Miscel·lània. Les terres de Lleida al segle XVIII*. Lleida: IEI.

CASALS BERGÉS, Quintí (2002). *Polítics de Lleida. El poder local i les seves mutacions a través del temps (1716-1868)*. Lleida: Dalmau.

GARCÍA MONERRIS, Encarnación (1991). *La monarquía absoluta y el municipio borbónico*. Madrid: CSIC.

GARCÍA MONERRIS, Encarnación (1993), «Los nuevos hidalgos y el poder local en la crisis del Antiguo Régimen. El caso valenciano». M. LAMBERT-GORGES (ed.), *Les élites locales et l'état dans l'Espagne Moderne du XVI au XIX siècle*. Paris: CNRS.

IRLES, María del Carmen (1996). *Al servicio de los Borbones. Los regidores valencianos en el siglo XVIII*. València: Alfons el Magnànim.

LLADONOSA, Josep (1974). *Història de Lleida*. Tàrrrega: Camps i Calmet, V. II.

MARTÍ, Otilia (1997). *Un liberalismo de clases medias. Revolución política y cambio social en Castelló de la Plana (1808-1858)*. Castelló: Diputació de Castelló.

- MERCADER, Joan (1957). *Els capitans generals (segle XVIII)*. Barcelona: Vicens Vives.
- MERCADER, JOAN (1969), *Felip V i Catalunya*. Barcelona: Edicions 62.
- MOLAS, Pere (1972). *Societat i poder a Mataró (1718-1808)*. Mataró: Caixa d'Estalvis Laietana.
- MOLAS, Pere (1993). "Los regidores de Mataró, una élite local en la Cataluña borbónica". M. LAMBERT-GORGES (ed.), *Les élites locales et l'état dans l'Espagne Moderne du XVI au XIX siècle*. Paris: CNRS.
- MORALES ROCA, Francisco José (2006). «Officialium Cataloniae (IV). Regidores del Ayuntamiento de Lérida», *Hidaguía*, número 316-317.
- PASSOLA, Antoni (1997). *Oligarquia i poder a la Lleida dels Àustria*. Lleida: Pagès.
- PLA, Lluïsa i SERRANO, Àngels (1995). *La societat de Lleida al Set-cents*. Lleida: Pagès.
- RIQUER, Martí DE (1998). *Quinze generacions d'una família catalana. D'un dia a un altre*. Barcelona: Quaderns Crema.
- SANMARTÍ, Antoni (1805). *Colección de órdenes relativas a la Nueva Planta de la Real Audiencia de Cataluña*. Lleida: Vida de Escuer.
- SANTIRSO, Manuel (2002). «Los últimos señores de Cataluña», *Hispania Nova*, [en línia, consultada 17.02.2014] núm. 2.
- TORRAS, Josep Maria (1983). *Els municipis catalans de l'antic règim. 1453-1808*. Barcelona: Curial.
- TORRAS, Josep Maria (1988). «L'etapa de provisionalitat institucional borbònica en els municipis catalans durant la guerra de Successió (1707-1716)». *Pedralbes* [Barcelona: Universitat de Barcelona], núm. 2, p. 127-148.
- VICENS VIVES, Jaume (1972). *Historia social y económica de España y América*. Barcelona: Vicens Vives.